

KASB-HUNAR TA'LIMI

Профессиональное образование
Professional education

Ilmiy-uslubiy, amaliy, ma'rifiy jurnal
2023-yil, 5-son

Muassislar:

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi,
Pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim
boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta
tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti

Bosh muharrir: Z.Y.XUDAYBERDIYEV

Ijrochi direktor: H.SIROJIDDINOV

Tahrir hay'ati:

M.XOLMUXAMEDOV, R.X.JO'RAYEV,
A.Q.JALALOV, A.R.XODJABAYEV,
J.SH.SHOSALIMOV, A.NABIYEV,
A.A.HASANOV, H.SIROJIDDINOV,
K.M.GULYAMOV

Jurnal 2000-yildan nashr etila boshlangan.
O'zbekiston matbuot va axborot agentligida
2007-yil 3-yanvarda qaytadan ro'yxatga olinib,
0109-raqamli guvohnoma berilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi huzuridagi Oliy Attestatsiya komissiyasi
tomonidan 2017 yil 29 avgustdagi 241/8 qarori
bilan Pedagogika fanlari bo'yicha dissertatsiyalar
yuzasidan asosiy ilmiy natijalarni chop etishga
tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Manzil: 100095, Toshkent sh., Olmazor tumani
Universitet ko'chasi, 2-uy
Tel.: 90-979-75-89; 94-677-90-32;

E-mail: kasbhunartalimi@mail.ru,
ksbjurnal@inbox.uz.

Nashr uchun mas'ul

H.Sirojiddinov

Sahifalovchi:

I.Sirojiddinov

Tahririyat fikri muallif nuqtai nazariga to'g'ri
kelmasligi mumkin.

Tahririyatga yuborilgan maqolalar tahrir etilmaydi
va egasiga qaytarilmaydi.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda "Kasb-hunar ta'limi"
jurnalidan olingani izohlanishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 31.03.2023-yil.
Bichimi 60x84 1/8

Bosma tabog'i 10. Adadi 60 nusxa.
Buyurtma "PROFIEDUPRESS" MChJ
bosmaxonasida chop etildi.

Korxona manzili: Toshkent shahri, Sirg'ali tumani,
Yangi Sirg'ali ko'chasi, 18-uy

МУНДАРИЖА

Turapova R.B. Variativ yondashuv asosida bolalarning dialogik nutqini rivojlantirish metodikasi.....	3
Abdullayev O.Q. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlash tizimini takomillashtirish va unga yangicha yondashuvlarni olib kirish zarurati.....	9
Adizova N.B. Oliy ta'limda muammoli pedtexnologiya asosida divergent tafakkurni rivojlantirishga oid ilmiy mulohazalar.....	16
Kaziyeva T.T. Germenevtika—matn talqini nazariyasi va amaliyoti.....	23
Choriyeva S. Talabalarni ta'limiy qadriyatlar asosida pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimini takomillashtirishning tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlari.....	27
Ahmedova M.U. Turkiy zabon xalqlar yashagan hududlarda keng tarqalgan ayrim joy nomlariga oid mulohazalar.....	34
Kodirov F.Y. Эвристик топшириklar ёрдамида бўлажак ўқитувчиларда ижодий тафаккурни ривожлантириш.....	40
Аскарлова Ш.М. Шахс медиамаданиятига оид тадқиқотлар таҳлили.....	45
Tayirov X.O'. Важность курсов повышения квалификации преподавателей профессионального образования в развитии методической компетентности.....	49
Toshaliyev D.B. Milliy musiqiy meros va unga o'quvchilarda aksiologik munosabatni shakllantirishning ijtimoiy ahamiyati va tarbiyaviy xususiyatlari.....	52
Mo'minova Q.X. Inklyuziv ta'limning huquqiy asoslari jahon tajribasi misolida.....	58
Aliyev N.M. Gipotetik-deduktiv metod orqali bo'lajak pedagoglarda analitik tafakkurni rivojlantirishning amaliy ahamiyati.....	63
Xudoyqulova Sh.M. Bo'lajak o'qituvchilarning metodik tayyorgarlik darajasini tarkib toptirishda kvalimetrik diagnostika samaradorligi.....	68
Boboraximov S.M. Ta'limda klaster yondashuvdan foydalanishning pedagogik ahamiyati.....	74
G'ofurov A.U. Turizm va sport turizmi tushunchalarining pedagogik shakllari.....	78
Qurbonova M.F. Boshlang'ich ta'limda CLIL texnologiyasi.....	85
Siddiqov I.M., Shirinov F.Sh. Zamonaviy o'qituvchi va unga qo'yilgan talablar.....	88
Rayimov A.X. Bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilarida kognitiv kompetentlikni rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zarurati.....	92
Jo'rayev V.T. Ijtimoiy-madaniy faoliyat egalarining pedagogik boshqaruvchanlik qobiliyati.....	98
Маҳмуджонов А. Оила, маҳалла, мактаб ҳамкорлигида ўқувчиларнинг таълим олишига бўлган кучли мотивациясини ошириш бўйича иш шакллари.....	102
Jo'rayev M.M. Zamonaviy integratsiyalashgan raqamli ta'lim muhitida smart texnologiyalarning ahamiyati.....	106
Amalova A.Z. Kasb hunar maktablarida maxsus fanlarni o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish.....	111
Siddiqov I.B. Bo'lajak tarix o'qituvchilarida informatsion va analitik kompetentlikni integratsiyalash asosida rivojlantirish zarurati.....	116
Umirova N.M. Oliy ta'limda xorijiy ta'lim dasturlari orqali talabalarning mustaqil dunyoqarashini kengaytirish.....	123
Mamatov J. O'smir yoshdagi o'quvchilarda darsga nisbatan intizomli munosabatni rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari.....	126
Otebaeva A.O'. Pedagogik jarayonda aqliy nuqsonli bo'lgan o'quvchilarni o'qitish jarayonini rivojlantirishning tarixiy jarayonlari.....	130
Otamirzayev O.M. Noverbal muloqot orqali jismoniy madaniyat talabalari o'rtasida muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.....	134
Abduraximova U.Sh. Bo'lajak tarjimonlarning lingvomadaniy va kommunikativ kompetentligini rivojlantirish pedagogik-psixologik asoslari.....	139
Pirmatova A.V. Ways to increase students' motivation to learn a foreign language.....	146
Dilmuradov Sh. Boks tarixi, qoidalari va tadqiqotlar natijalari.....	149
Rashidova G.G'. "Kompetentlik" va "kompetensiya" tushunchalarining lingvopedagogik talqini.....	152

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA CLIL TEXNOLOGIYASI

QURBONOVA MAFTUNA FAXRIDDINOVNA

Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Iqtidorli talabalarining ilmiy-tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi boshlig'i, p.f.f.d (PhD)

Annotatsiya: ushbu maqolada bo'lajak pedagoglarni zamonaviy yondashuvlar asosida o'qitish, ularda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda CLIL texnologiyasidan foydalanish afzalliklari haqida fikr yuritilgan

Kalit so'zlar: CLIL texnologiyasi, kommunikativ ko'nikmalar, 21-asr ko'nikmalari, tabaqalashtirilgan o'qitish, raqamli vositalar, hamkorlikda o'qish, XXI asr talablari

Ta'lim tizimining barcha bosqichlarida sifatli ta'lim berish, globallashtirish davriga raqobatbardosh kadrlarni tarbiyalash dolzarb bo'lib kelmoqda. Ta'lim berish jarayonida ta'lim oluvchilarda zamonaviy ko'nikmalarni shakllantirish mexanizmini ishlab chiqish, xalqaro yondashuvlar asosida mavjud metodikalarni yangilash zarurati ortmoqda. Zamonaviy ko'nikmalar sifatida e'tirof etilayotgan chet tillaridan foydalana olishga qaratilgan yondashuv va metodlarni yaratish ilmiy izlanuvchilarning, xususan pedagoglar oldiga qo'yilayotgan muhim talab va vazifalardan biridir.

Zamonaviy ko'nikmalar jumladan chet tillarini o'rganish va chet tillaridan foydalanishda bilish, tushunish, idrok etish, eslab qolishning muqobil va variativ usullarini aniqlash ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Bugungi kunda zamonaviy ko'nikma va bilimlarni egallashda jahonning ilg'or va tajribadan o'tgan usullarini milliy o'qitish tizimiga joriy etsih ijobiy samara bermoqdi. Ta'lim beruvchi zamonaviy ko'nikmalarni o'rgatishda qanday usul yoki uslubda olib bormasin, sifat va natijaga xizmat qilishi zarur.

Shunday sifatli mexanizmlardan biri CLIL texnologiyasidir. CLIL texnologiyasi - ikki tillilikni amalga oshirish mexanizmi bo'lib, ta'lim oluvchi obyektlarda, ya'ni o'quvchida o'z ona tili bilan birgalikda o'zga tilni o'rganish imkonini beradi. CLIL so'zining ma'nosi – content bu “fan”, “soha”, “mavzu” bo'lsa, language – “til”, integratsion – “integratsiya, aloqadorlik”, learning – “o'rganish” kabi inglizcha so'zlarning bosh harflari qisqartmasidan hosil bo'lgan tushunchani ifodalaydi. CLIL texnologiyasi o'rganiladigan yangi mavzuni, sohani, fanni xorijiy tilda, ya'ni o'zga tilda o'rganishni tavsiya etadi [1].

CLIL texnologiyasi asosida o'rganuvchi obyektga kengaytirilgan va integratsiyalangan holda kommunikativ ko'nikmalar shakllanadi. O'rganishi rejalashtirilayotgan mavzuni bir paytning o'zida chet tili va o'z ona tilisida o'zlashtirish kabi qo'sh maqsadlarni amalga oshiradi.

CLIL texnologiyasi Chirchiq davlat pedagogika universiteti tajribasida boshlang'ich ta'lim yo'nalishi misolida tanlov fan sifatida talabalarga o'rgatilmoqda. Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalariga bu fanni o'qitilishidan maqsad, birinchidan, talabalarda o'z ona tilidan

boshqa chet tilini o'rganish ko'nikmasini shakllantirish bo'lsa, ikkichidan, boshlang'ich ta'limda o'rganiladigan fanlarda CLIL texnologiyalarini qo'llay olish ko'nikmalarini shakllantirishdir. Dastlab ingliz tili, filologiya yo'nalishlarida bu metodika ommalashgan va hozirda boshlang'ich ta'lim misolida birinchi marta o'quv fani sifatida to'rganilmoqda. CLILning maqsadi o'quvchiga, talabaga, ya'ni ta'lim oluvchi shaxsga jamiyatda faol hamda o'z o'rniga ega bo'lishga yordam berishi bilan birgalikda, mavzuni, matnni, hikoyani, materialni, bir so'z bilan aytganda, axborotni o'z ona tilida emas o'zga tilda o'rganish imkoniyatini berishdan iboratdir.

CLIL texnologiyasi asosida ingliz tilini hamda o'rganilishi rejalashtirilayotgan kontentni har jihatdan mukammal o'rganish mumkin. Bu kabi texnologiyalar o'rganuvchining qiziqishlarini hamda bilishga va o'rganishga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi. Ushbu texnologiya asosida ertak o'qish, hikoya o'qish, film ko'rish, qo'shiq eshitish va boshqa kundalik ishlarga ingliz tilini integratsiyalash asosida o'qiydi, ko'radi, tomosha qiladi, yoki eshitadi. Ya'ni badiiy asar yoki axborot matnini o'qimoqchi bo'lsa chet tilidagi kichik matnlarni o'qishdan mutoalani boshlashi natijasida asar o'qish imkonini beradi hamda chet tilini o'rganish layoqatini oshiradi. Shu asosida yangi mavzu bo'yicha, xususan, matematika, tabiat, adabiyot va boshqa yo'nalishlarda ma'lumotga ega bo'ladi. Bundan tashqari yangi ma'lumot izlash, yaratish, ma'lumotni o'qiy olish, tinglay olish, eshitish, tushunish ko'nikmalari shakllanadi.

CLIL texnologiyasida yana bir ilgari surilayotgan g'oya passiv so'zlarni faollashtirish, ya'ni aktiv so'zlar qatoriga olib chiqishdir. Har bir foydalaniladigan so'z

o'quvchi tilida passiv lug'at emas, aktiv lug'at holatida saqlanishi lozim. Aktiv so'zlar jamiyat a'zolari, so'zlovchi va tinglovchi nutqida tez-tez foydalaniladi hamda faol so'z sifatida barcha uchun tushunish va foydalanish xususiyatiga ega bo'ladi. Masalan, biz kundalik turmush tarzida til o'rganishda qancha ko'p ishlatadigan so'zlarimizni o'zga tildagi variantini, yozsak, muloqotda foydalansak, u til haqidagi bilimlarimiz oshib borishi bilan birgalikda o'rganish ko'nikmasi shakllanib boradi. CLIL texnologiyasi ham shu farazni ilgari suradi.

Xususan, quyidagi savollar orqali ushbu texnologiya, uning maqsadlarini oydinlashtirib olamiz:

CLIL texnologiyasi boshlang'ich sinf o'qituvchisiga nimaga kerak? Nima uchun boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalariga nima maqsadda o'tilmoqda va o'tilishi kerak? Boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'quvchiga, bolaga ilk bilimlarni beradi. O'quvchining o'zga tilni o'rganishga bo'lgan qiziqishlarini to'g'ri yo'naltirgan holda dars jarayonini olib borish ham ayni dolzarbdur. Demak, boshlang'ich sinf o'qituvchisi 1 kunda 4-5 soat davomida sinfdagi o'quvchilar bilan muloqotda bo'ladi, chet tili o'qituvchilari esa hafta davomida 2 soat o'quvchilar bilan muloqot qiladi. Ingliz tili o'qituvchisidan ko'ra sinf rahbarining bolaga ta'sir doirasi kuchliroq bo'ladi. Boisi boshlang'ich sinf o'quvchilari har kuni tabiiy fan, matematika, ona tili va o'qish savodxonligi, texnologiya, tarbiya, tasviriy san'at fanlarida sinf rahbarlari bilan muloqotga kirishadilar. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi fanlardan o'tiladigan darsni to'g'ri va samarali rejalashtirgan holda kun davomida 10 tagacha ingliz tilida yangi so'zni o'rgata olish va nutqida qo'llay olish qobiliyatini rivojlantirish imkoniyatiga egadir. Mana shu

afzalliklarni inobatga olgan holda boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'ziga biriktirilgan sinfda matematika fani, tabiiy fanlar, ona tili va o'qish savodxonligi, tarbiya fanlarini o'tish jarayonida CLIL texnologiyasidan foydalanishi o'rinli bo'ladi. Shubhasiz, mana shu jarayonda bolada tilni o'rganishga bo'lgan qiziqish ortadi. Chunki boshlang'ich sinf o'quvchisi olamni, tabiatni, borliqni, umuman olganda, jamiyatni sinf rahbarining ko'zi, nigohi, dunyoqarashi ko'radi o'rganadi, ilg'aydi va tushunadi.

CLIL texnologiyasi ta'lim oluvchilarga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

CLIL texnologiyasi shaxsiylashtirilgan va tabaqalashtirilgan o'qitish imkonini beradi. O'qituvchilar turli xil raqamli vositalar va kontentlardan talabalarning malaka darajasi, o'rganish uslublari, individual ehtiyojlari va qiziqishlariga moslashtirish uchun foydalanishlari mumkin. Ushbu moslashuvchanlik bilish darajasi turlicha bo'lgan o'quvchilarni fanga qiziqtirishga yordam beradi va sinfdagi o'quvchilarning umumiy rivojlanishiga yordam beradi.

Jamoda o'zaro hamkorlik va erkin muloqot qilish imkonini beradi. Texnologiya talabalarda auditoriya ichida ham, tashqarisida ham muloqot qilish va hamkorlikda o'qish va o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshiradi. Jamoda birgalikda ishlash ko'nikmalarini

rivojlantiradi.

CLIL texnologiyasi haqiqiy baholash amaliyotlari uchun imkoniyatlar beradi. Raqamli platformalar orqali talabalar multimedia loyihalarini yaratishlari, onlayn munozaralarda ishtirok etishlari va real sharoitlarda bilim va til ko'nikmalarini namoyish etishlari mumkin. Ushbu turdagi baholash XXI asr talablarini aks ettiradi va o'quvchilarning qobiliyatlarini har tomonlama ko'rib chiqish imkonini beradi.

CLIL texnologiyasi talabalarni onlayn resurslar va virtual aloqalar orqali turli nuqtai nazarlar, farazlar va madaniyatlar bilan yaqindan tanishtiradi. Bu madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishga, o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirishga va ularni o'zaro bog'lashga yordam beradi.

CLIL texnologiyasi moslashuvchan o'quv muhitini yaratishga imkon beradi. Talabalar istalgan joydan va istalgan vaqtda o'quv materiallari, resurslari va faoliyatidan foydalanishlari mumkin. Bu moslashuvchanlik talabaga mustaqil o'rganishga yordam beradi, individual tarzda o'zini o'zi nazorat qilish imkoniyatini oshiradi.

CLIL texnologiyasi til o'rganish, mavzu bo'yicha yangi bilim olish hamda raqamli vositalardan foydalanish kabi 21-asr ko'nikmalarini shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abramova N.V. Yuridik maktabda chet el tilida ishbilarmonlik aloqasini o'rgatish // O'rta va oliy ta'lim tizimidagi chet tili: xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. - Penza - Moskva - Rasht: "Sososfera" ilmiy nashriyot markazi, 2011. - 209-211-betlar.
2. M.Xoldorova, N.Fayziyeva, F.Rixsittilayeva. Chet tilini o'qitishda yordamchi vositalardan foydalanish. Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU. 2018.
3. Qurbonova M.F. O'quvchilarning o'quv-bilish kompetensiyalarini shakllantirishda kouching metodikasi // Maktab va hayot. - Toshkent, 2020. Maxsus son №1, - B. 8-10.
4. M.F.Qurbonova, Individual ta'lim - innovatsion o'qitish usuli. Academic Research in Educational Sciences, Volume 4, Issue 3, 2023. -B. 394-399.

ZAMONAVIY O'QITUVCHI VA UNGA QO'YILGAN TA'LABLAR

SIDDIQOV ILHOMJON MELIQQO'ZIYEVICH

Qo'qon davlat pedagogika instituti dotsenti

SHIRINOV FERUZJON SHUHRATOVICH

Qo'qon davlat pedagogika instituti katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy o'qituvchi va unga qo'yilgan ta'lablar hamda malakali o'qituvchini tayyorlash haqida tushunchalar berilgan.

Kalit so'zlar: Innovatsion ta'lim, o'qituvchi, ta'lim jarayoni, ta'lim berish, ta'lim muhiti, tushunish, ishlatish (qo'llash), taxlil (analiz).

Abstract. This article provides an understanding of the modern teacher and his requirements, as well as the training of a qualified teacher.

Key words: Innovative education, teacher, educational process, teaching, educational environment, understanding, use (application), analysis (analysis).

KIRISH. Innovatsion ta'lim usullari va vositalarini ta'lim tizimiga joriy qilish yosh avlodga puxta bilim berish, xalq xo'jaligi tarmoqlari uchun bilimli mutaxassislar tayyorlash, mamlakatimiz uchun jahon miqyosida raqobatbardosh kadrlar yetishtirish hamda O'zbekiston Respublikasi uchun kelajakda munosib o'rinbosarlar tayyorlash maqsadida amalga oshiriladi. Ammo hozirda ta'lim berish jarayonida asosiy diqqat-e'tibor ta'lim muassasalarida qanday fanlardan dars berish, qanday ta'lim standartlariga rioya qilish va qanday kitoblardan foydalanishga qaratildi, xolos. Bunda ming afsuski, ta'lim berishning asosiy faktori va yurituvchi kuchi bo'lgan bir nima biroz yoddan chiqarildi – bu eng asosiy faktor esa shak-shubxasiz - o'qituvchidir! Bu borada ta'lim sohasida hozirgi zamonga mos bo'lgan quyidagi nobop fikr xukmron desak ham bo'laveradi: «Har qanday fan bo'yicha malakali o'qituvchini osongina tayyorlash mumkin va u o'quv jarayoni mexanizmining bir detali sifatida istalgancha dasturlanishi va yo'naltirilishi mumkin!?» Bu tezis o'z-o'zidan o'qituvchining jamiyatdagi

mavqeini pasaytirib, o'quvchilarning unga bo'lgan xurmat va e'tiboriga sezilarli darajada putur yetkazadi. Natija ham darhol ayon bo'ladi – malakali o'qituvchi bo'lishga intilish yo'qolib, bu sohada yetuk mutaxassis bo'ladiganlar soni keskin kamayadi. Lekin bunday bir tomonlama yondoshuv hozirgi katta tezlik bilan rivojlanayotgan xayotga aslo mos kelmaydi va uni mamlakatimizdagi uyg'onish hamda jadal rivojlanish davriga mos bo'lgan quyidagi tezis bilan almashtirish maqsadga va aqlga muvofiqdir: «Malakali o'qituvchini tayyorlash juda murakkab va qimmat turadigan faoliyat turi bo'lib, u o'quv jarayonining ijodiy, yaratuvchi va yurituvchi kuchidir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Har bir o'qituvchini juda ham qimmatli insoniy zahira sifatida hisoblab, uni saqlash va uning jamiyatdagi mavqeini imkon darajasida ko'tarish mamlakatning uzoq muddatli strategik maqsadlariga aynan mos keladi».

Haqiqatan ham o'quvchilarga ta'lim berish va malakali o'qituvchi bo'lish juda murakkab hamda ko'p ijodiy mehnat

KASB-HUNAR TA'LIMI

ILMIY-USLUBIY, AMALIY, MA'RIFIY JURNAL

2023, 5

